

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

Циклова комісія з педагогічної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ

«___» _____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

для студентів

спеціальності	<i>231 Соціальна робота</i>
освітньої програми	<i>Соціальна педагогіка</i>
освітньо-кваліфікаційного рівня	<i>молодший спеціаліст</i>

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 3164/21
Ж
(підпис) (прізвище, ініціали)
« 14 » 01 20 21 р.

Київ – 2021

Розробник:

Винар Валентина Іванівна, викладач циклової комісії з педагогічної освіти Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладач:

Винар Валентина Іванівна, викладач циклової комісії з педагогічної освіти Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії з педагогічної освіти

Протокол від 5 січня 2021 р. № 6

Голова циклової комісії Альона ДОЦЕНКО

Робочу програму перевірено

14 січня 2021 р.

Заступник директора з навчально-методичної роботи Зоя ГЕЙХМАН

Заступник директора з навчальної роботи Яніна КАРЛІНСЬКА

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
	денна форма навчання
Вид дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання, оцінювання	українська
Загальний обсяг кредитів/годин	2/60
Курс	4
Семестр	8
Кількість змістових модулів з розподілом:	2
Обсяг кредитів	2
Обсяг годин, в тому числі:	60
Аудиторні	36
Модульний контроль	4
Семестровий контроль	-
Самостійна робота	20
Форма семестрового контролю	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: розкрити особливості психологічного консультування як одного із напрямків прикладної психологічної діяльності. Сформувані у студентів уявлення про основні теоретичні засади консультування. Розвинути навички застосування базових технік консультування.

Завдання: ознайомлення з основними теоретичними уявленнями про психологічне консультування і оволодіння понятійним і термінологічним апаратом дисципліни; формування уявлень про клієнта консультації, адекватних науковим психологічним знанням; ознайомлення з професійними вимогами, що висуваються до консультанта; вивчення основних методів, прийомів і технік психологічного консультування; вивчення форм і видів цілеспрямованого психологічного впливу в психологічному консультуванні; ознайомлення з методом і навичками ведення консультативної бесіди; розвиток і поглиблення навичок рефлексивного аналізу (в т.ч. консультативної бесіди).

В результаті вивчення предмету у студента мають бути сформовані такі *предметні компетентності*:

- володіння термінологічною базою з навчальної дисципліни;
- усвідомлення необхідності дотримання основних принципів консультування;
- розуміння динаміки і структури консультативного процесу: етапи, стадії.
- усвідомлення основних ефектів і феноменів консультування;
- розуміння особливостей педагогічного, сімейного консультування та консультування дітей і підлітків;
- усвідомлення основних ідей, понять і методів, застосування в психоаналітичному, поведінковому і гуманістичному консультуванні;
- оволодіння основами професійної етики;
- володіння вербальними і невербальними навичками підтримки контакту;
- використання базових навичок активного слухання;
- володіння технікою отримання і аналізу інформації в консультуванні;
- здатність застосовувати теоретичні знання з психології консультування у повсякденному житті, створюючи умови, для успіху в діяльності;
- вміння самостійно працювати з науковою літературою.

3. Результати навчання за дисципліною.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти зможуть:

- володіти термінологічною базою з наукової дисципліни;
- розуміти динаміку і структуру психоконсультативного процесу;
- дотримуватись основних принципів консультування;
- розуміти динаміку і структуру консультативного процесу: етапи, стадії;
- усвідомлювати особливості професійної етики;
- розуміти особливості педагогічного, сімейного консультування та консультування дітей і підлітків;
- усвідомлювати основні ідеї, поняття, методи консультування в психоаналітичному, поведінковому і гуманістичному напрямку консультативного процесу;
- застосовувати вербальні й невербальні навички підтримки контакту;
- використовувати базові навички активного слухання;
- володіти технікою отримання й аналізу інформації в консультуванні;
- застосовувати теоретичні знання з психології консультування у повсякденному житті, створюючи умови, для успіху в діяльності.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Розподіл годин між видами робіт						
	Аудиторна						
	усього	у тому числі					
лекції		сем.	пр.	лаб.	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Методолого-теоретичні аспекти консультування							
Тема 1. Психологічне консультування в культурному контексті соціально - психологічної допомоги.	8	2				2	4
Тема 2. Основні теоретичні напрямки в консультуванні.	9	2	2	2			3
Тема 3. Етапи та структура консультативного процесу.	9	2		2		2	3
Модульний контроль	2						
Разом за змістовим модулем 1	28	6	2	4		4	10
Змістовий модуль 2. Практичні аспекти консультування							
Тема 4. Техніки та методи психологічного консультування.	9	2		4			3
Тема 5. Консультативна бесіда як основний метод в роботі соціального педагога.	6			2		2	2
Тема 6. Сфери психологічного консультування.	10	2	2	2		2	2
Тема 7. Особливості психолого-педагогічного консультування.	5			2			3
Модульний контроль	2						
Разом за змістовим модулем 2	32	4	2	10		4	10
Усього годин	60	10	4	14		8	20

* З урахуванням модульних контрольних робіт (4 години)

5. Програма навчальної дисципліни

Зміст навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Методолого-теоретичні аспекти консультування.

Тема 1. Психологічне консультування в культурному контексті соціально -психологічної допомоги. (2 год).

Психологічна допомога як змістовна основа психологічного консультування. Визначення психологічного консультування. Вимоги до консультанта. Задачі та цілі консультування. Основні принципи психологічного консультування. Співвідношення понять «психологічне консультування» та «психотерапія». Індивідуальна та групова форми роботи психолога-консультанта та основні випадки їх застосування. Роль відповідальності клієнта у консультуванні. Позиції консультанта. Засоби впливу консультанта у процесі консультування. Типи клієнтів. Професійна підготовка консультанта. Вимоги до особистості консультанта — модель ефективного консультанта.

Ключові слова. Психологічне консультування, принципи консультування, позиції консультанта, відповідальність клієнта, простір та час консультування, нормативно-правові основи психологічного консультування, типологія клієнтів.

Основна література: 1, 3, 4, 5. *Додаткова література:* 7, 8, 10, 12, 13, 16.

Тема 2. Основні теоретичні напрямки в консультуванні. (2 год).

Психодинамічний напрям у консультуванні. Теоретичні основи психодинамічного напрямку. Поняття про захисні механізми психіки. Концепції З. Фрейда, К. Юнга, А. Адлера та неофрейдистів. Консультативний процес і психотехніка психодинамічного напрямку.

Біхевіористський напрям і необіхевіоризм у консультуванні. Основні поняття та техніки. Когнітивний напрям у консультуванні: основні поняття і техніки. Екзистенційний підхід у консультуванні. Гуманістичне та клієнтцентроване консультування. Гештальттерапія Ф. Перлза.

Вітчизняні підходи до консультування. Діалогічний підхід у індивідуальному консультуванні (О.О. Бодальов). Особистісно орієнтований підхід.

Ключові слова. самоактуалізація, саморозвиток, емпатія, ідентифікація, турбота, конгруентність, психологічний клімат, самість, духовність, мораль, відповідальність, свобода, сенс, смисл життя, смисл страждання, клієнт-центрована терапія, логотерапія, екзистенційна психотерапія.

Семинар 1. Основні теоретичні напрямки в консультуванні. (2 год).

Основна література: 1, 3, 4, 5. *Додаткова література:* 7, 8, 10, 12, 13, 16.

Практична робота 1. Основні теоретичні напрямки в консультуванні. (2 год).

Основна література: 1, 3, 4, 5. *Додаткова література:* 2, 7, 8, 10, 12, 13, 15.

Тема 3. Етапи та структура консультативного процесу. (2 год).

Основні етапи психологічного консультування: підготовка; перша зустріч; ознайомлення із проблемою; входження в ситуацію психологічної допомоги; психологічне обстеження (діагностування) особистості або групи чи організації; планування дій (розробка стратегій консультативної допомоги); реалізація психологічної допомоги; завершення консультативної допомоги. П'ятикрокова модель консультування А. Айві, Н.Пезешкіана.

Консультативний контакт. Терапевтичний клімат. Фізичні компоненти терапевтичного клімату. Емоційні компоненти терапевтичного клімату. Особливості підтримання терапевтичного клімату. Перенос і контрперенос у консультуванні.

Ключові слова. Консультативний контакт, терапевтичний клімат, перенос, контрперенос, терапевтичний простір, структурна організація процесу психологічного консультування, активне вислуховування, скарга, очікування клієнта, проблема, запит, самодіагноз, рефлексія, потенційні можливості клієнта, приховані мотиви поведінки, взаємодія, саморозкриття.

Практична робота 2. Етапи та структура консультативного процесу. (2 год).

Основна література: 1, 2, 3, 4, 5. *Додаткова література:* 7, 8, 10, 12, 13, 16.

Змістовний модуль 2. Практичні аспекти консультування.

Тема 4. Техніки та методи психологічного консультування. (2 год).

Загальна характеристика технології психологічного консультування. Принципи і види технік психологічного консультування. Контакт з клієнтом. Вербальна комунікація. Робота зі змістовними структурами мовлення клієнта. Характеристики висловлювань консультанта. Використання альтернатив, парадоксальних питань, уточнення, загострення, інтерпретацій, перефразування. Невербальна комунікація у ході консультування. Підлаштовування поз, дихання, тону та гучності голосу. Контакт очей, вираз обличчя. Аналіз емоційних переживань та їх акцентування. Використання пауз. Технічні помилки консультування та шляхи їх подолання.

Техніки індивідуального та групового консультування. Домашні завдання клієнтів. Індивідуальний стиль роботи психолога-консультанта. Консультативна бесіда як основний метод роботи психолога-консультанта. Мета, структура та завдання бесіди. Роль консультанта в бесіді. Формування запиту. бесіди. Вимоги до діалогу з клієнтом. Застосування методів візуальної психодіагностики в консультативній роботі. Психокорекційний вплив. Гіпотези консультанта.

Ключові слова: Бесіда, етапи бесіди, запит, контакт, вербальна та невербальна комунікація, діалог, альтернативи, парадоксальні питання, уточнення, загострення, інтерпретацій, перефразування, емоційні переживання, інформування і рекомендація, конфронтація.

Практична робота 3. Техніки та методи психологічного консультування. (2 год).

Основна література: 1, 2, 3, 4. *Додаткова література:* 7, 8, 10, 12, 13, 15.

Практична робота 4. Техніки та методи психологічного консультування. (2 год).

Основна література: 1, 3, 4, 5. *Додаткова література:* 7, 8, 10, 12, 13, 15.

Практична робота 5. Консультативна бесіда як основний метод в роботі соціального педагога. (2 год).

Основна література: 1, 2, 3, 4, 5. *Додаткова література:* 3, 7, 8, 10, 12, 13, 16.

Тема 6. Сфери психологічного консультування. (2 год).

Основні напрями консультативної роботи психолога в навчальних закладах: надання психологічної допомоги дітям у вирішенні проблем. Консультування педагогів. Консультування в організаціях. Консультування з питань психології сімейних стосунків. Використання психологічних методик і психотехнік у психологічному консультуванні з сімейних проблем.

Особливості застосування технік психологічного консультування у роботі з людьми з особливими потребами. Специфіка консультування з залежними, консультування школярів з проблеми залежної поведінки. Особливості кризового консультування. Специфіка соціально-психологічного консультування жертв насильства, схильних до суїцидної поведінки, осіб, які втратили близьких, тощо. Характеристика особистості та поведінка жертв терактів. Феномен «стокгольмського синдрому» та умови для його виникнення.

Організація консультативної телефонної допомоги. Методологічні основи консультування по телефону. Специфічне та загальне стандартного та телефонного консультування.

Ключові слова. Адиктивна поведінка, залежна особистість, комплекс меншовартості, тривожні діти, агресивні діти, гіперактивні діти, дитячо-батьківські стосунки, кризове консультування, травматичний стрес, «стокгольмської синдрому», переживання, стрес, самотність, суїцид, втрата сенсу життя, телефонне консультування, психологічне інтернет-консультування, онлайн-консультування.

Семінар 2. Сфери психологічного консультування. (2).

Основна література: 1, 3, 4, 5. *Додаткова література:* 1, 7, 8, 10, 12, 13, 14.

Практична робота 6. Сфери психологічного консультування. (2).

Основна література: 1, 3, 4, 5. *Додаткова література:* 1, 7, 8, 10, 12, 13, 14.

Практична робота 7. Особливості психолого-педагогічного консультування. (2 год).

Основна література: 1, 3, 4, 5. *Додаткова література:* 1, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 16.

6. Контроль навчальних досягнень.

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів за VI семестр.

Вид діяльності студента	максимальна кількість балів за одиницю	Модуль I		Модуль II	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	3	3	2	2
Відвідування семінарів	1	1	1	1	1
Відвідування практичних занять	1	2	2	5	5
Робота на семінарському занятті	10	1	-	1	10
Робота на практичному занятті	10	2	20	5	50
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	4	20
Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25
Разом			76		113
Максимальна кількість балів: 179					
Розрахунок коефіцієнта: 1,79					

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання.

Самостійна робота студентів є складовою навчального процесу, важливим чинником, який формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння студентом знань. Самостійна робота включає опрацювання даних питань та їх конспектування.

Самостійна робота.

Змістовний модуль 1. Методолого-теоретичні аспекти консультування.

Тема 1. Психологічне консультування в культурному контексті соціально-психологічної допомоги.

1. Психологічне консультування та його використання в соціальній роботі.
2. Етичні принципи психологічного консультування. Етичні проблеми та труднощі професійної роботи консультанта.

Тема 2. Основні теоретичні напрямки в консультуванні.

1. Особливості психодіагностики в рамках психологічного консультування
2. Проблема опору консультуванню. Форми психологічного захисту.

Тема 3. Етапи та структура консультативного процесу.

1. Фаза катарсису у психоконсультуванні, її особливості.
2. Психотерапевтичний клімат та особливості його створення.

Змістовний модуль 2. Практичні аспекти консультування .

Тема 4. Техніки та методи психологічного консультування.

1. Емпатія та її роль у професійному спілкуванні «клієнт – консультант».
2. Індивідуальні та групові методи психологічного консультування.

Тема 5. Консультативна бесіда як основний метод в роботі соціального педагога.

1. Невербальна психодіагностика у ході бесіди «клієнт-консультант».
2. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта, попередження “синдрому вигорання”

Тема 6. Сфери психологічного консультування.

1. Психологічне консультування осіб в кризових станах.
2. Психологічне консультування в мережі Інтернет (on-line, off-line): переваги і недоліки, технології і засоби психологічного Інтернет-консультування.

Тема 7. Особливості психолого-педагогічного консультування.

1. Психологічне консультування батьків з проблем взаємостосунків з дітьми-підлітками.
2. Взаємодія психолога-консультанта з іншими фахівцями-консультантами в галузі охорони психічного здоров'я.

7. Навчально-методична карта дисципліни «Основи психологічного консультування».

Разом: 60 год., лекції –10 год., практичні заняття – 14 год., семінарські заняття – 4 год., індивідуальна робота – 8 год., модульний контроль – 4 год., самостійна робота – 20 год.

Модулі	Змістовий модуль I.			Змістовий модуль 2.			
Назва модуля	Методолого-теоретичні аспекти консультування			Практичні аспекти консультування			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7
Теми лекцій	Психологічне консультування в культурному контексті соціально - психологічної допомоги.	Основні теоретичні напрямки в консультуванні.	Етапи та структура консультативного процесу.	Техніки та методи психологічного консультування.		Сфери психологічного консультування.	
Теми практичних і семінарських занять		Основні теоретичні напрямки в консультуванні.	Етапи та структура консультативного процесу.	Техніки та методи психологічного консультування.	Консультативна бесіда як основний метод в роботі соціального педагога.	Сфери психологічного консультування.	Особливості психолого-педагогічного консультування.
Самостійна робота	Табл. 6			Табл. 6			
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1			Модульна контрольна робота 2.			
Підсумковий контроль	Залік						

6.2. Загальні критерії оцінювання самостійної роботи студентів.

Самостійна робота студентів включає опрацювання даних питань та їх конспектування. Оцінювання за тему здійснюється за 5-бальною шкалою.

При оцінюванні студента за тему враховується опрацювання ним усіх питань з даної теми. При визначенні кількості балів за тему викладач керується такими критеріями:

Оцінка	Критерії оцінювання
5	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Студент здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом.
4	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Студент виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. У відповідях допущені несуттєві помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення слухача до фактів.
3	Студент у цілому оволодів суттю питань з даної теми, намагається аналізувати факти й події, робити висновки, але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.
2	Оцінюється завдання, що містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Студент виявив неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення.
1	Оцінюється завдання, що містять знання у формі окремих фактів, елементарних уявлень, що відтворюють незначну частину навчального матеріалу, володіють окремими видами умінь на рівні копіювання зразка, виконання певної навчальної дії.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульний контроль проводиться за навчальним матеріалом окремих модулів після завершення лекційних і семінарських занять в письмовій формі. Тривалість проведення письмового модульного контролю становить 2 академічні години.

Модульний контроль проводиться в письмовій формі і містить 25 різних за формою тестів. За кожну правильну відповідь на одне тестове завдання виставляється 1 бал, за неправильну відповідь – 0 балів. Максимальна кількість балів за виконання роботи – 25.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Семестровий контроль з дисципліни проводиться відповідно до навчального плану у вигляді заліку в терміни, встановлені графіком навчального процесу.

Зарахування залікових модулів здійснюється за результатами поточного і модульного контролю якості знань студента протягом навчального року, якщо він виконав всі види навчальної роботи, передбачені навчальною програмою, без порушення встановлених термінів, успішно пройшов модульний контроль і набрав кількість балів, яка відповідає позитивній підсумковій семестровій модульній оцінці.

Контроль навчальної діяльності студентів здійснюється за допомогою рейтингової системи оцінювання за 100-бальною шкалою.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за 100 бальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно
B	82-89 балів	Дуже добре
C	75-81 балів	Добре
D	69-74 балів	Задовільно
E	60-68 балів	Достатньо
FX	39 - 59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання
F	1 – 34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу

8. Рекомендована література.

Базова:

1. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування: підруч. / С.В. Васьківська. – 3-тє вид. – Київ: Ніка-Центр, 2014. – 424 с.
2. Левенець О.А. Практикум з психологічного консультування. Навчальний посібник. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю.А., 2014. – 148 с.
3. Мельничук О.Б. Основи психоконсультації та психокорекції. Навч. посібник. Рекоменд. ВР НПУ ім. М.П. Драгоманова. Київ: Каравела, 2019. – 390 с.
4. Пеньковська Н. М. Основи психологічного консультування в методі позитивної психотерапії: навчально-методичний посібник Тернопіль: Крок, 2014. – 285 с.
5. Штифурак В. С. Психологічна допомога у процесі консультування: навчально-методичний посібник / В. С. Штифурак, В. О. Добровольська, Вінниця, 2015. – 198 с.

Додаткова:

1. Зелінська Я.Ц. Кризове психологічне консультування: навч. посіб. – К.: ППК ДСЗУ, 2017. – 173 с.
2. Зелінська Т.М. Психологія консультування амбівалентних особистостей: Навч. посібник / Т.М. Зелінська. – Київ: Каравела, 2011. – 152 с.
3. Карпенко Є. Методи сучасної психотерапії: навч. посібник. – Дрогобич: Видавничий відділ Дрогобицького державного пед. університету ім. Івана Франка, 2015. – 120 с
4. Кузікова С.Б. Основи психокорекції: навчальний посібник. – Київ: Вид-во «Академвидав», 2012. – 320 с.
5. Мельничук О.Б. Психологічна діагностика: [навчальний посібник для студентів подвійних спеціальностей із спеціальністю «Практична психологія»] / О.Б. Мельничук. – Київ: Каравела, 2013. – 316 с.
6. Основи міжособистісного спілкування : навч.-метод. посіб. для студ. пед. навч. закл / уклад. Л. В. ЛюбчакВінниця : ФОП Корзун Д. Ю., 2012. – 158 с.
7. Основи психологічної діагностики: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Ф. Моргун, І. Г. Тітов. – 3-є вид К.: Слово, 2013. – 464 с.
8. Основи психологічного консультування (лекційний курс): навчально-методичний посібник уклад. Б.А. Якимчук, І. П. Якимчук. - Умань: ПП Жовтий О. О., 2013 - 204 с
9. Панок В.Г. Психологічне консультування: теорія та практика: навч.-метод. посібник / В.Г. Панок, І.М. Зварич, Я.В. Чаплак, О.М. Чернописький. - Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. - 272.
10. Помиткіна Л.В., Злагодух В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н.І. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Вид-во Нац. авіац.ун-ту«НАУ-друк», 2010. – 270 с.
11. Самошкіна Л. М. Основи психологічного консультування: навчальний посібник /за ред. чл.-кор. АПН України, проф. Е. Л. Носенко. – Д.: Вид-во ДНУ, 2011. – 332 с.
12. Сучасна психологія особистості: навчальний посібник для студентів ВНЗ / Т. М. Титаренко. – 2-ге видК.: Каравела, 2013. – 372 с
13. Фесун Г. С.,Галичанська А. В., Канівець Т. М. Сімейне консультування: курс лекцій /А. В. Галичанська, Т.М. Канівець, Г.С. Фесун // – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. – 120 с.
14. Хомич Г.О., Ткач Р.М. Основи психологічного консультування: Навч. посіб. — Київ: МАУП, 2004. — 152 с.
15. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція. Навч. посіб. Модульно-рейтинговий курс. / І.М. Цимбалюк // вид. 2-ге випр. і доп. - Київ, 2007.
16. Чудава Н.В., Шулдик Г.О. Основи психологічного консультування: Навчальний посібник. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2013. – 352 с.
17. Штифурак В. С. Основи психологічного консультування: навчально-методичний посібник / В. С.Штифурак; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2013. – 253 с.